

Bitó Józsefné

RÉGI IMAHÁZAK SZEGED-FELSŐKÖZPONT KÖRNYÉKÉN

Szeged város vonzáskörébe tartozott a nagyterjedelmű szögedi puszta és a tanyavilág. Sok-sok egymástól közel, s távol álló, legtöbbször nád, vagy zsupfödélű házzal. A cseréptetős tanyákat csak a gazdag családok engedhették meg maguknak. A felsőtanyai részen sokkal több sokgyermekes szegény család élt, mint tehetősebb gazdag.

Felsőtanya közigazgatási szerve, egyben a tanyavilág központja Szeged-felsőközpont vol már 1892-ben. (1950-től a Balástya nevet viseli.) Az én emlékezetem az 1928-29-es évekre vezethető vissza, akkor voltam 6-7 éves. Édesapáméktól hallottam, hogy a tanyaközpont csak néhány magánházból és középületből állt: községháza, orvoslakás, anyakönyvi hivatal, elemi iskola.

Templomunk 1902-ben épült. Szent Antal védőszentje nevét viseli. Előtte egy kápolna volt, ahol ideiglenesen az istentiszteletet tartották. A plébánia hivatal már 1894-ben működött.

Templomunk védőszentje tiszteletére, minden évben június 13-án Szent Antal napján búcsút tartunk.

Régebben, több helyszégből jöttek a keresztiek a környező falvakból: Algyóról a Szent Anna asszony templomból, Tápéról a Szent Mihály, Dorozsmáról a Keresztelő Szent János, Szatymaz és Kistelekről a Szent István, Sándorfalváról a Mária templomából.

A felsőközponti tanyavilágban élő emberek szigorúan, igaz lelkükből jövő hittel követték katolikus vallásunk tanítását. Istenbe vetett hitük rendíthetetlen volt. Az ünnepeket, vasárnapokat mind tiszteletben tartották. A még olvasni nem tudó gyerekeket az idősebbek tanították imádságokra, ünnepek neveire, idejére. Ahol nem voltak nagyszülők, bármelyik idős rokon, vagy szomszéd tanítását szívesen vették.

A régi vallásos ünnepek minden kalendáriumban piros betűkkel voltak feltüntetve. Az olvasni tudó gyerekeknek minden ünnepet, dátum szerint ismerni kellett. Nemcsak azért, mert a hittan kötelező tantárgy volt, hanem a szülők is megkövetelték. Megszólták azt a szülőt, akinek gyermeke valamely ünnepről nem tudott. Például így: „Szégyőld magad, a lányod azt sé tuggya, mikó van Sarlós Boldogasszony, vagy Szeplőtelen fogantás titka.”

Felsőtanyának egy nagy területe egyforma távolságra volt Felsőközpont-hoz és Sándorfalvához. Mindkét falu templomát 6 km gyalogolással lehe-

tett elérni. Így a vasárnapi misehallgatás bizony sokszor elmaradt. Gazdagabb emberek lovaskocsival mentek, a szegényebbek gyalogosan, vagy ahogy akkor mondták az apostolok szekerén tették meg a 12 km utat oda-vissza.

A férfiak általában a mise hallgatásáról könnyebben lemondtak, de a lányok, asszonyok jobban fájlalták, ha valami végezt otthon kellett maradni.

~~A miséről való lemondást úgy pótolták, hogy ősztől-tavaszig imaházakhoz jártak. A mi környékünkön is volt három család, ahová összejártunk minden héten, előre megbeszélt napon, legtöbbször szombaton, de mindig este.~~

Az imaházak vezetője egy mindenkitől tisztelt mélyen vallásos, szinte már szentnek mondható asszony volt: özv. Széll Ferencné Tóth Etelka. Korán özvegyen maradt. Életét a család, Isten imádása és a munka töltötte be. Végtelenül jólelkű, mindenkin segíteni akaró, csodálatos asszony volt. Szerette az embereket, oktatta, vigasztalta, Istenbe való hitre biztatta. Mindenki annyira Tóth Etelnek ismerte, hogy talán még a szomszédja is gondolkozott volna, hogy ki is az a Széll Ferencé.

Testvére Kiss Józsefné Tóth Rozália volt. Az ő házánál gyülekeztünk leggyakrabban imádkozni.

Télen holdvilágos estéken a tanyák között a szép fehér havas tájon messziről láttuk, hogy itt is, ott is egy fekete alak mozog, ballag az imaház felé. Szállingóztunk, gyülekeztünk, mint ősszel a fecskék.

Rozál néniéken kívül még két tanyába jártunk imádkozni, énekelni. Sebestyén Imre és felesége Galambos Etelka, nyolcgyermekes igen szegény emberek voltak. Hálásan köszönték Etel néniének és mindnyájuknak, hogy szegényes hajlékukba is szívesen jártunk imádkozni.

A roskadozó ház egy szatymazi Zónai István nevű igen büszke gazdag emberé volt. Ő és családja sohasem vett részt a vityillónak csúfolt házban tartott imaestéken, sőt ki is gúnyolta az odajárókat: „ez az én lakóm addig imádkozik a többi hozzávaló jámborral együtt, míg a végén összeimádkozik magának egy saját odút, aztán onnan vonul a mennyországba családostul együtt”. Sebestyénék sírva panaszták Etel néniének a gazda gúnyolódását. Etel néni vigasztalta őket: „Né rijjatok, imádkozunk érte, ő szögényebb mint ti, akik a cselédei vagytok.”

Másik öt gyermekes család is kérte, hogy az ő házuknál is gyülekezzünk: Szél János és felesége Kónya Anna. Nekik volt ugyan saját házuk, de a kenyérnek valót a más tarlóján kaparták össze.

Ezek az esték felejthetetlen szépek voltak. A fehér abrosszal letakart asztalfőn Etel néni ült. A falra akasztott petróleumlámpa világította be a nagy szobát. Etel néniének volt egy négyszögletes talpon álló régi feszülete, azt az asztal közepére állította, mellé egy szál szentelt gyertyát tett.

Ezt a gyertyát csak akkor gyújtottuk meg, amikor elkezdtük az imádkozást. Minden alkalomkor annyian összegyűltünk, hogy ülő alkalmatosság

híján még a magasra vetett ágyon, a hímzett párnákon is kuporogtunk. Mentünk, ha esett a hó, ha nagyon hideg volt, mert olyan igazi lelki felüdülést jelentett ott részt venni.

Az imaházba járok szinte mindnyájan szegényemberek voltunk. A gazdagok télen is mehettek misére kocsival, szánkóval, volt subájuk, jó meleg bundájuk. A férfiak igen kevesen vettek részt az imaestéken. Ha néhányan összejöttek, suttogva beszélgettek. Etel néni a konyhába számúzta őket: „Ha nem imádkoztok, legalább hallgassatok, vagy kifelé a konyhába. De mög né tuggyam, hogy kártyáztok. Addig, amíg mi imádkozunk né forrassátok az ördög bibliáját. Majd tartok félórás szüneteket, mi beszélgetünk, ti addig kártyázhattok. Amikor möghalljátok az énekehangot, kártyát létönni.”

Etel néni maga elé rakta azokat a könyveket, füzeteket, amelyekből énekelni, vagy fölolvasni akart.

Az imádság kezdése előtt lett a gyertya meggyújtva.

Etel néni jelölte ki, hogy ki gyújthatta meg a gyertyát. Ez olyan kitüntetésféle volt, ami azt jelentette, hogy az illető személy magatartásával Etel néni meg volt elégedve. A fölolvadásra is ő jelölt ki olyan személyt, aki folyékonyan, szép hangsúllyal olvasott. Ketten voltunk fölolvadás legelőbbször. Én lánykoromban, de később már mint családanya is, illetve Bozóki Etelka.

Ha a feszület mellett égő gyertya kialudt, Etel néni azonnal csöndet parancsolt és azt mondta: „gyerőkeim, sajnós, de lélokben nem mindnyájan vagytok itt. Sajnálom, de valakinek bűnös gondolatok járnak az agyába. Maradjunk csöndbe, szálljatok magatokba. valakinek mögszólal a lelke, gyűjön ide gyűjtsa mög a gyertyát. Ha Isten mögbocsátott, a gyertya tovább ég, ha nem igazhitű az illető, a gyertya újra elalszik.”

A hosszú évek alatt csak két alkalommal aludt ki a gyertya lángja. Először 1942-ben: ijedten néztünk egymásra, míg Etel néni szavára az egyik fiatal asszony pirulva, könnyes szemmel meggyújtotta. A gyertya égett, mi meg tovább imádkoztunk. Másodszer 1950 decemberében aludt ki. Ekkor hosszú csönd után egy negyven éven felüli asszony gyűjtotta újra az elaludt gyertyát. De egy pár lobbanás után a gyertya újra elaludt. Szegény asszony sírva elrohant. Azután soha többé nem jött az imaházba. Etel néni hol szigorúan, hol sírva kérte a jelenlévőket, hogy aki ebből szóbeszédet csinál azért, hogy egy testvérünket megszégyenítsük a Jóisten örökké tartó szégyenletes dologgal bünteti. Dicséretünkre legyen mondva hallgatunk mint a sír. Az a szegény asszony élete végéig hordta magában szégyenletes titkát. 1979-ben halt meg.

Az imaházi összejöveteleket Lourdesi estéknek is hívtuk. Énekeink, imáink legnagyobb része Szűz Máriához szállt. De minden kezdő és végző kérelem az Úrjézuhoz szölt: „Tűztől, víztől, égi és földi háborútól, hirtelen haláltól, a Te haragodtól, ments meg Uram mindenkor az örök haláltól.”

Könyörgés Szűz Máriához...

Boldogságos asszonyunk Szűz Mária,
Hozzád száll esdő szavunk Szűz Mária.
Te látod az életünk, látod mennyit szenvedünk.
Jőjj segíts mert elveszünk. Mária.

Szívedben is volt tövis Szűz Mária,
Fájdalom élt benned is Szűz Mária.
Szánj meg minket, jó Anyánk, életünknek alkonyán.
Jóságos szent pátrónánk Szűz Mária.

Botlásunkban is szeress Szűz Mária,
Szent Fiad elé vezess Szűz Mária.
Tedd kezébe életünk, porba sújtott nemzetünk,
És szószólónk légy nekünk Szűz Mária.

Benned bíztak őseink Szűz Mária,
megenyhültek szíveik Szűz Mária.
Mi is Hozzád fordulunk, bánatunkban vígaszunk,
Bajainkban, gyámolunk Szűz Mária.

Béke királynéja vagy Szűz Mária,
Hazánknek is adj békét Szűz Mária.
Mert ezután sóvárgunk, tisztaságos asszonyunk,
Békéért imádkozunk Szűz Mária.

Az imaházban igen szép imádságokra tanított bennünket Etel néni:

Beteg gyermekért:

Szűz Mária, édesanyák, Te mindnyájunk anyja vagy,
Nézd a síró édesanyát, kinek fájdalma oly nagy.
Gyermekének gyenge testét nagy betegség emészti,
Reá talán a halál vár, nem fog már meggyógyulni.
Téged kérünk mindannyian, nézd e szomorú anyát,
Kérjed érte Szent Fiadat, legyen irgalmas hozzá.
Gyógyítsa meg a gyermeket, hisz lelke még ártatlan,
Mérhetetlen jóságodért magasztalunk mindnyájan.

Családunkért:

Áldd meg e hajlékot, hol hozzád fohászkodunk,
Hallgasd meg a könyörgésünk, szálljon hozzád óhajunk.
Add Uram, hogy családjunkban legyen béke, szeretet,
Egymás iránt jóakarát, megbocsátás, tisztelet.
Ha egymás ellen vétkezünk, tudjunk megbocsátani,
Segíts Uram, hogy parancsod mind meg tudjuk tartani.

Etel néni volt a felsőközponti rózsafüzér társulat vezetője. A társulat elnevezését, *koszorúnak* rövidítették. Etel néni volt a *koszorú feje*. Őt követte rang szerint Csúri Józsefné Baráth Roália, majd az én áldott emlékű édesanyám Gera Mártonné Tóth Anna.

Hamvazószerdától Nagypéntekig a Nagyböjt idején, minden pénteken délután háromtól öt óráig keresztúti ájtatosság volt a templomban, amit röviden *prédikációnak* nevezünk.

A templomban a falon tizennégy képen látható Krisztus szenvedése, kínzása, keresztre feszítése és halála. Prédikációs napokon a pap rövid szentbeszédet tartott. A hívők sokasága, Etel néni vezetésével ment egyik képtől a másikig, minden kép jelentéséhez illő imádsággal, énekkel.

Ezeket a prédikációkat a rózsakoszorú minden tagja, alkalmanként a családtagok is részt vettek.

A prédikáció három órákor kezdődött, de Etel néni gyönyörű énekhangja már egy órával előbb kihallatszott a templomból. Ő érkezett először és Ő távozott utoljára.

A koszorú tagjai látogatták a betegeket: ha idős ember volt beteg, gondoskodtak róla, hogy papot hívjanak hozzá.

Mindenszentek ünnepére rengeteg kalácsot sütöttek és a templom előtt imádkozó szegények között osztogatták. A temetőben lévő nagy keresztet friss virágokból font koszorúval díszítették. Bejárták a temetőt és a gondozatlan, elhagyott sírokra is virágokat vittek.

Nagypénteken az Úr koporsójánál a levették mellett a koszorú tagok is őrködtek, óránként váltva egymást. Aki tehetett reggeltől estig a templom volt és csak kevés kenyeret evett és néhány korty vizet ivott. Ha valami ok visszatartotta a templomból, akkor otthon tartotta meg a szigorú böjtöt.

Az úrnapi körmenet virágos sátrának felállítása, díszítése is a koszorú tagok feladata volt. Segítettünk nekik, vittük a sok virágot, még versenyezünk is, kinek a sátra szebb, virágosabb.

Körmenetek alkalmával, a Mária szobrot vállán tartva vivő négy Mária lányt, vagy ahogy akkor mondták *fehér lányt* figyelték, hogy énekelés helyett nem beszélgetnek-e. Körmenet közben mikor az Oltáriszentséget vivő pap áldást osztott, figyelték, hogy mindenki letérdelve, vagy legalább mélyen lehaj-

tott fejjel fogadja-e az áldást. Ha valaki egyenesen állva maradt megkérdezték, nem beteg-e, vagy talán nem hajlik a térde.

A hatvanas évek közepéig jártunk imaházba. Az idősebbek gyengélkedtek, közülük többen meg is haltak. Helyettük már újabbak nem jöttek. A fiatalok életvitele megváltozott. A gyerekeket az iskolában másképp tanították. A rózsafüzér társulat tagjai is elfogytak.

Etel néni 1880-ban született, 1975-ben halt meg 95 éves korában. Igazi szent asszony volt. Több százan áldottuk jószágáért, erőt adó vigasztaló szavaiért. Igazi lelki támaszunk volt. Mikor már idős volt és gyengélkedett mind akik anyánként szerettük, vallásunk oszlopának tekintjük, olyanok lettünk mint a pásztor nélkül maradt nyáj. Elszéledtünk, nem volt aki összetartson bennünket. Ha misére mentünk, a templomban síri csend volt.

Nem hallottuk már a kapuhoz érve Etel néni hangját, aki a szentmise előtt már ott énekelt idős korában is, szépen csengő hangján.

Nem tudom, hogy más vidéken volt-e ilyen lélekemelő szép szokás, de nálunk Szeged-Felsőközpont környékén az egymástól messze szétszórt tanvilágban így volt. Nem volt villany, televízió, videó, személygépkocsi, de volt tisztesség, egymás iránti szeretet, megbecsülés és sokkal több megelégedett boldog ember, mint ma.

PRAYING HOUSES AROUND SZEGED

ESZTER BITÓ

The paper deals with the religious life of the village Balástya. Earlier this farmstead territory was called as Szeged Uppercenter.

Because of the distance of the villages the inhabitants on the farmsteads did not attend the Roman Catholic masses regularly. As a compensation they took part in common prayers in the so-called praying houses.

Etelka Tóth was the leader of the praying houses. She not only led the prayers and was the organiser of the Rosary confraternity, but also educated the believers and strengthened their faith.

From the 1960s the number of the participants at these common prayers decreased. After the death of Etelka Tóth in 1975 common prayers have come to an end.